

Prinsar och prinsessor i förskolans värld

Jenny Linander

Det här med prinsar och prinsessor är ett inte helt okomplicerat område på en förskola – samtidigt som det är nästan oundvikligt att leken dyker upp bland barnen. Att prinsar och prinsessor faktiskt kan vara, göra och se ut precis som de vill är en viktig attityd att förmedla till barnen.

*Foto: Jessica Nävermyr, Elisabeth Planander
Förskolor AB*

Boulevardteatern på Söder i Stockholm har under det senaste året spelat "Så gör prinsessor", en barnteateruppsättning som bygger på boken med samma namn av Per Gustavsson. Till föreställningen har en uppskattad workshop tagits fram tillsammans med drama- och genuspedagogen Johan Theodorsson. För det här med prinsessor är ett inte helt okomplicerat område på en förskola – samtidigt som det är nästan oundvikligt att leken dyker upp bland barnen.

I form av en workshop får pedagoger och barn möjlighet att fördjupa sin upplevelse av "Så gör prinsessor" tillsammans med Johan Theodorsson. Allt sker på ett lekfullt och fantasifullt sätt för att barnen ska lära genom upplevelsen.

En övning i argumentation

I korta drag går det till så här: Barnen som sett föreställningen eller läst boken får en uppgift i förväg. De ska tillsammans skapa en egen prinsessa. De kan göra sin prinsessa i papper och rita och måla henne. Eller också kan de skapa henne i något annat material – kanske papper maché eller något annat material.

Det är upp till respektive pedagog att avgöra vilken ambitionsnivå man har. Barnen får själva bestämma hur deras prinsessa ska se ut, vad hon ska ha för egenskaper och intressen. I sitt skapande är barnen ofta mycket inspirerade av boken/föreställningen och deras prinsessor är därför sällan stereotypa, utan mer som barn är mest. Hon gillar kanske att spela fotboll eller bandy och är snäll mot djur – särskilt spindlar och myror och andra småkryp som pappa inte gillar. Hon kanske är envis och lite busig ibland, gillar fina gröna kläder men avskyr att borsta håret och äter bara korv med ketchup.

Sedan kommer Prinsesspolisen. Den fyrkantiga Prinsesspolisen har en konservativ syn på prinsessor. Prinsessor ska bara vara söta, tysta och bära krona, annars är det inga riktiga prinsessor. Det blir barnens uppdrag att hitta argument som övertygar Prinsesspolisen om att prinsessor kan vara, se ut och göra vad de vill. När de söker efter argument övertygar de i förlängningen sig själva och det är det som är hela poängen med övningen.

Workshopen avslutas med ett äventyr där barnens egen prinsessa får rädda prinsen undan något farligt, kanske en drake ... eller ett troll ... När barnen lämnar workshopen får de med sig några frågor att fundera på: Vad hände sedan? Vad hade prinsen för

egenskaper och intressen? Och vad gjorde prinsen och prinsessan tillsammans när hon hade räddat honom?

De här frågorna kan pedagogerna själva jobba vidare med när de är tillbaka på förskolan.

Varför lockar just prinsessor?

– Prinsessor är så tacksamma att arbeta med ur ett genusperspektiv. De har traditionellt väldigt tydliga och begränsade egenskaper och intressen, funderar Johan. Det blir uppenbart när man byter ut mot motsatser eller lägger till det oväntade. Det fungerar ju inte alls lika bra med en figur som redan från början är komplex och sammansatt. Dessutom älskar barn sagor och i många sagor finns prinsessrollen med, så de känner väl till hur prinsessan brukar vara. Sedan är det kanske också att prinsessor är ouppnåeliga – det är inte vem som helst som kan bli prinsessa.

Prinsessor eller motsvarande karaktär har funnits med i folksagor sedan urminnes tider – liksom hjälten, de onda, de goda och flera andra karaktärer. De finns också med i våra nutida sagor, filmer och berättelser.

– Traditionellt har det funnits många starka kvinnor i sagorna, men många av de berättelserna har sorterats bort. Detta beror till stor del på synen på kvinnan under 1800-talet när sagorna samlades in och det faktum att de som samlade in sagor i princip uteslutande var män, berättar Johan. Och sagor är ett starkt verktyg för att påverka våra värderingar och vår syn på frågor som moral, etik och rättvisa.

Inte begränsa – bredda i stället

Han menar att en av förskolans viktigaste uppgifter inom genusarbetet är att bredda och ge nya möjligheter till alla barn. Inte att ta bort, förbjuda eller välja varken det ena eller det andra åt barnen, utan att se till att barnen får mångsidig inspiration och näring till sina lekar och stimulera deras naturliga fantasi och glädje. Det handlar om att utmana barnen att våga välja andra vägar än de som är mest upptrampade och stärka dem i att följa sitt hjärta – att erbjuda både rosa, fluffig tyll och svart, metallglänsande tyg, både barbiesar och bilar i en härlig blandning.

Ett sätt att göra just detta, funderar Johan vidare, kan vara att läsa sagor eller berätta historier där huvudpersonerna bryter mot normerna.

– Kanske kan ni själva ändra i en känd saga och låta Askungen bli en kille eller låta prinsessan ta över svärdet när draken ska bekämpas. Det utmanar både oss vuxna och barnen att tänka normkritiskt. Och det berikar barnens egna lekar.

Ett annat sätt kan vara att pedagogerna är mer delaktig i leken. Genom att komma med inpass och frågor kan de vuxna ge barnen nya infallsvinklar.

– Tänk också på hur det kan påverka barnen om du själv bryter mot någon självklar norm – hur reagerar de då?

Det här sättet att arbeta kan handla om genus men det går självklart att använda även när det gäller etnicitet, ekonomiska förutsättningar, funktionshinder och mycket annat.

– Det som utmärker genus jämfört med annat som begränsar oss i vår personliga utveckling, är att det är den gruppering som vi blir medvetna om tidigast. Barn har ett naturligt behov av att passa in i en grupp. De suger till sig det som präglar just deras grupp och införlivar det med sitt eget jag – som pojke ska du vara si och så och som flicka ska du vara si och så. Det är väldigt polariserat och samhället i dag förstärker

detta ännu mer, resonerar Johan. Förskolan har enligt läroplanen ett uppdrag att komplettera och här är det extra viktigt, menar han vidare.

Prinsen då?

Det här har ju handlat mycket om prinsessans roll och flickornas möjlighet att bryta mot den traditionella synen på prinsessan. Men prinsen då? Hur ser det ut för pojkarna att bryta mot prinsens traditionella hjälteroll?

– Eftersom mannen är normen i vårt samhälle är det så att "kvinnor klättrar upp" till manliga positioner och "män stiger ner" till kvinnliga positioner. Det gör att det är lättare och kanske också ofarligare att skriva sagor med nya roller för flickor än tvärtom. Det är också i många fall lättare i verkliga livet för kvinnor att göra manliga saker än tvärtom. Vår stora utmaning inom jämställdhetsarbetet är att hitta vägar så att både män och kvinnor klättrar uppåt när de närmar sig det andra könets domäner, när de breddar sig.

– Förskolevärlden är inte könsneutral på något sätt utan en utpräglat kvinnlig värld. Flickorna kan hitta olika kvinnliga förebilder bland personalen. Men det finns som vi alla vet otroligt få manliga förebilder för de små pojkarna. Det här är ytterligare en utmaning vi i förskolan måste fortsätta att jobba med, avslutar Johan.

Johan tipsar om sagor med starka prinsessor och tuffa flickor:

- Östan om sol, västan om måne Norsk folksaga där prinsen är en björn och prinsessan räddar honom från en förbannelse av trollen.
- Trasluvan Norsk folksaga med spännande karaktärer om två prinsessor som är helt olika varandra.
- Prinsessan papperspåse av Robert Munsh. Om en mångfacetterad prinsessa som vägrar vara ett offer.
- Prinsessan Klura och draken av Tormod Haugen. En finurlig bok om en prinsessa som beger sig ut för att rädda prinsen.
- Jättens dotter och andra folksagor om starka kvinnor av Johnston Phelps. En sagosamling med flera spännande folksagor.
- Sjörovar-Rakel och kapten Snorfinger samt Riddar-Rakel och de tre stordåden av Martin Widmark och Britt Sternehäll. Uppskattade böcker om Rakel och hennes kompisar.
- ALLA folksagor som man kan göra om precis som man önskar!

Om Johan Theodorsson

Johan Theodorsson är dramapedagog, berättare och jämställdhetsutbildare. Han driver företaget Fantasiförmedlingen och arbetar med utbildning som ger kunskap om hur man kan jobba med jämställdhet genom sagor, drama och lek. Utbildningarna riktar sig till barn och vuxna i förskolan och skolan F–6. Målet är att pedagogerna ska få verktyg som utmanar barn och elever att upptäcka nya sätt för vad de kan göra och hur de får se ut. Fantasiförmedlingen arbetar i hela landet.

Läs mer på www.fantasiformedlingen.se